

Kuva: Antero Aaltonen

MIKSI HUIPPU-URHEILULAKIA EI TARVITA?

Erillinen huippu-urheilulaki sekoittaisi turhaan pitkään myllerryksessä ollutta järjestökenttää. Huippu-urheilun erityistarpeet ovat turvattavissa täydentämällä liikuntalakia.

LIIKUNTA & TIEDE -LEHDESSÄ 4/2017 ilmestyi artikkelini ”Huippu-urheilu on eriytynyt myös kilpaurheilusta”. Esitin otsikolle kuusi perustetta:

1. Huippu-urheilijat ovat ammattilaisia, muut kilpaurheilijat amatöörejä.
2. Media seuraa pääasiassa huippu-urheilua ja sen myötä sponsorit osallistuvat kansainväliseen huippu-urheiluun aivan eri summilla kuin muuhun kilpaurheiluun.
3. Kemiallinen valmennus on huippu-urheilussa huipussaan.
4. Arvokilpailuja voivat enää järjestää suurvallat ja arabimaat.
5. Urheilurakentamisessa urheilujohtajia vaivaa suuruudenhulluus.
6. Huippu-urheilun ja muun kilpaurheilun arvot ovat etäännyttä.

Totesin lisäksi, että viihdeteollisuudessa on tänään kaksi suurta lohkoa: pop-musiikki ja huippu-urheilu. Kansa tarvitsee niitä. Näin minäkin ajattelen.

Jos näitä ajatuskulkuja seuraa, olisin voinut päätyä selvityksessäni huippu-urheilulain tarpeellisuudesta (valtioneuvoston julkaisu 2020:15) erillisen huippu-urheilulain kannalle. Mutta tähän tulokseen en voinut tulla. Miksi?

Liikuntalaki sisältää tarvittavat säännökset kaikenlaisesta liikunnasta mainiten erikseen huippu-urheilun. Huippu-urheilu esiintyy laissa neljässä kohdassa ja valtioneuvoston asetuksessa liikunnan edistämistä vielä kolmesti. Jos erillinen huippu-urheilulaki säädettäisiin, olisi ratkaistava, mitä tämä merkitsee liikuntalaille ja sen nykyiselle kokonaisuudelle, mutta myös Olympiakomitealle. Muutos olisi suurehko sekä periaatteellisesti että käytännössä.

Jäisikö huippu-urheilua koskemaan sekä liikuntalaki että erillinen huippu-urheilulaki, vai pyyhittäisiinkö huippu-urheilu pois liikuntalain säännöksistä? Joka tapauksessa joitakin liikuntalain säännöksiä jouduttaisiin sisällyttämään huippu-urheilulakiin esimerkiksi tavoitteista (2 §) ja valtionavuista (14-15 §).

Mahdollisesta erillisestä laista riippumatta huippu-urheilu liittyy joka tapauksessa urheilun lajiliittojen ja seurojen toimintaan, tavalliseen kilpaurheiluun ja nuorten valmennukseen. Huippu-urheilun juuret ovat juuri niissä. Liitoissa ja seuroissa suoritetaan suurin osa huippu-urheiluun liittyvästä toiminnasta eikä sitä käy erottaminen muusta toiminnasta. Samassa urheiluseurassa on useimmiten lasten ja nuorten urheilua, harrasteliikuntaa sekä kilpa- ja huippu-urheilua. Asiaperusteisesti huippu-urheilu on vaikea erottaa muista liikunnan osista.

Miten huippu-urheilulaissa eroteltaisiin Olympiakomitean ja lajiliittojen sekä vammaisurheilun suhteet? Lajiliitot ja seurat ilmeisesti kuitenkin jäisivät kaikissa vaihtoehdoissa liikuntalain piiriin. Tulisiko lajiliittojen valtionavustuksesta huippu-urheilun osuus erottaa jaettavaksi huippu-urheilulain nojalla? Olisiko se yleensä mahdollista? Tällöin lajiliittojen valtionavustus jakaantuisi omittaisesti kahden eri lain mukaisesti.

Huippu-urheilulaki muuttaisi valtasuhteita

Keskeinen havainto on myös se, että kun urheilun keskusjärjestö Valo ry yhdistettiin Suomen Olympiakomiteaan siitä tuli koko suomalaisen liikunnan keskusjärjestö. Huippu-urheilun erottaminen lailla muusta liikunnasta merkitsi lainsäädännöllisesti ja kenties myös urheilujärjestöllisesti Suomen Olympiakomitean toiminnan jakaantumista asiallisesti lähes samaan tapaan kuin ennen Valo ry:n ja Olympiakomitean yhdistymistä eli paluuta vanhaan jakoon. Huippu-urheilu olisi yhtäällä ja ”muu” liikunta toisaalla, joskin Olympiakomitean suojissa. Järjestöllinen ”soutaminen ja huopaaminen”, mihin tässä saatettaisiin joutua, ei ole järkevää. Suomen urheilun järjestörakennetta ei tule yhtä mittaa muuttaa.

Olisi tietenkin mahdollista, mitä huippu-urheilulaikiin koottaisiin vain tietyt toiminnot, kuten esimerkiksi valmennuskeskukset ja urheiluakatemit. Tällöin osa Olympiakomitean nykyisistä tehtävistä voitaisiin erotella huippu-urheilulakiin, ellei suurempaa tehtävien siirtoa

pidettäisi mahdollisena. Silloin lain nimeksi sopisi paremmin laki eräistä toiminnoista huippu-urheilun edistämiseksi. Olisi myös mahdollista, että huippu-urheilulain nojalla perustettaisiin kokonaan uusi valtion tukema yksikkö huippu-urheilun edistämiseksi. Näissä malleissa seurauksena saattaisi olla – paitsi lainsäädännön hajaantuminen – julkisen vallan lisääntyvä puuttuminen Olympiakomitean toimintaan.

Erillinen huippu-urheilulaki todennäköisesti vaikuttaisi Suomen urheilun perusrakenteeseen: valtio vastaa liikunnan, myös huippu-urheilun, yleisten edellytysten luomisesta valtionhallinnossa ja yleisemminkin ja itse toiminta tapahtuu liitoissa, seuroissa ja muissa vapaan kansalaistoiminnan järjestöissä. Pidän tätä jakoa edelleen perusteltuna. En kannata vastuun siirtämistä huippu-urheilusta nykyistä enemmän urheilujärjestöiltä valtiolle.

En siten ryhtynyt harkitsemaan Olympiakomitean muuttamista julkisoikeudelliseksi yksiköksi. Julkisoikeudellisessa yksikössä jouduttaisiin pohtimaan muun muassa hallintolain soveltamista, muutoksenhakua ja asiakkaiden julkisuutta julkisoikeuden näkökulmasta.

Valikoiduille urheilu- ja liikuntajärjestöille lähettämässäni kyselyssä, johon sain 40 vastausta, esitin myös kysymyksen, mistä huippu-urheilulaissa tulisi säätää. Annetuissa vastauksissa käsiteltiin enimmäkseen vain opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnon ulkopuolisia säännöksiä muun muassa työsuhteesta, sosiaaliturvasta, eläkkeistä ja rangaistuksista. Niiden paikka ei olisi huippu-urheilulaissa, vaan muussa lainsäädännössä. Esitin, että nämä kysymykset siirrettäisiin käsiteltäviksi tämän vuoden alussa perustetussa liikuntapolitiikan koordinaatioelimessä, jonka puheenjohtaja on ylijohdaja Esko Ranto, ja jossa on edustettuna yhdeksän ministeriötä.

Erillisen huippu-urheilulain aiheuttamat edellä todetut rakenteelliset seuraamukset eivät puolla uuden lain säätämistä. Eikä siihen itse asiassa ole tarvettakaan, sillä mahdolliset lisäsäännökset huippu-urheilusta ovat hyvin otettavissa liikuntalakiin. Ei ole tarkoituksenmukaista säätää kokonaan uutta lakia, jos halutut muutokset ovat tehtävissä voimassa olevaan lakiin. Näin myös ehdotan tehtäväksi kahdessa liikuntalain pykälässä.

Päädyn selvityksessäni siten siihen tulokseen, että erillinen huippu-urheilulaki ei nykyoloissa ole tarpeellinen eikä tarkoituksenmukainen.

Miten huippu-urheilun erityistarpeet voisi huomioida?

Edellä mainittu lopputulos olisi täyttänyt toimeksiantoni huippu-urheilulain tarpeellisuuden selvittämisestä. Kun valtiovalta kuitenkin oli osoittanut sekä liikuntapolitiikassa selonteossa että hallitusohjelmassa erityistä mielenkiintoa huippu-urheiluun, katsoin aiheelliseksi tarkastella huippu-urheilun edistämistä etenkin liikuntalain kannalta.

Liikuntalaissa huippu-urheilu esiintyy neljässä kohdin lähinnä käsitteessä ”huippu-urheilun edistäminen”. Liikuntalain 3 §:n mukaan huippu-urheilulla tarkoite-

Päädyin esittämään, että liikuntalakiin lisättäisiin viisi huippu-urheilun edistämisen keskeistä tavoitetta.

taan kansallisesti merkittävää sekä kansainväliseen menestykseen tähtäävää tavoitteellista urheilutoimintaa. Huippu-urheilun edistämisestä ei ole mitään määrittelyä. Käsitökseni mukaan nämä tavoitteet olisi syytä esittää liikuntalain 2 §:n 2 momentin yleisten tavoitteiden lisäksi. Tästä olisi hyötyä huippu-urheilun järjestämisessä ja valtionavustuksia myönnettäessä.

Päädyin monien keskustelujen ja oman kokemukseni perusteella esittämään, että liikuntalakiin lisättäisiin viisi huippu-urheilun edistämisen keskeistä tavoitetta. Samalla esitin joukon konkreettisia käytännön toimia harkittavaksi kunkin tavoitteen yhteydessä. Tavoitteet esimerkiksi ovat:

1. Kehittää valmennuksen ja valmentajien tietoa ja taitoa. Esimerkiksi vaikka koulutusta on monipuolisesti saatavissa, Olympiakomitean kannattaisi harkita, miten keskitettyä tietoa valmennuksesta voitaisiin entistä paremmin kerätä ja jakaa ammattivalmentajille.
2. Vaikuttaa eettisesti hyväksyttävällä tavalla valmennuksen teknologisiin, fysiologisiin ja lääketieteellisiin keinoihin sekä valmennuksen asiantuntijapalveluihin. Esimerkiksi KIHUssa tulisi tietää, missä valmennuksen teknologisia keinoja voitaisiin tutkia ja kehittää KIHUn lisäksi, sillä useimmiten siinä vaaditaan ulkopuolista erityisasiantuntemusta. Sallitussa fysiologisten ja lääketieteellisten keinojen käytössä Suomi on jäänyt huippu-urheilun edistämisessä kansainvälisesti jälkeen. Se on puute menestykseen pyrittäessä. Tässä tulisi laajentaa huippu-urheiluyksikön, KIHUn ja liikuntalääketieteen keskusten toimintakenttää.
3. Edistää nuorten urheilijoiden mahdollisuuksia huippu-urheiluun. Tähän liittyy erinomainen urheiluakatemijärjestelmämme (16 000 opiskelijaa). Esimerkiksi käsitykseni mukaan olisi harkittavissa, että urheilijoiden kykyjen ja taitojen monipuolistamiseksi jokaiselle urheiluakatemian urheiluyliopistoon tulevalle valittaisiin kulloinkin myös toinen laji harjoiteltavaksi tilanteen mukaan, sivulaji, joka tukisi päälaajissa kehitymistä.
4. Turvata huippu-urheilijoiden talous valmentautumiseen. Esimerkiksi opetus- ja kulttuuriministeriön tulisi käsitykseni mukaan selvittää, miten huippu-urheilijalla ammattimaisen huippu-urheilujakson vaikutukset opintoihin voidaan minimoida. Huippu-urheilijoiden ja heidän valmentajiensa apurahajärjestelmä on toimiva, jos siihen on riittävät taloudelliset edellytykset, mistä on pidettävä huolta.
5. Tukea huippu-urheilutapahtumien järjestämistä. Esimerkiksi opetus- ja kulttuuriministeriön rahoituksen

yhteistyöryhmän tulisi ottaa käsiteltäväkseen valtionavustuksen käyttöön ja ylijäämän palautukseen liittyvät ongelmat ja pyrkiä löytämään niihin ratkaisut ottamalla huomioon valtionavustuslain 11 ja 26 §:n tarjoamat mahdollisuudet.

Näihin tavoitteisiin liittyy merkittävä Olympiakomiteaa koskeva ehdotus, jonka mukaan komitean tehtävänä on tukea huippu-urheilua edistävien tavoitteiden toteuttamista. Olympiakomitea tulisi näin ensimmäistä kertaa mainituksi liikuntalaissa. Säännös vastaisi tosiasiallista asiantilaa.

Tavoitteista oma momenttinsa liikuntalakiin

Huippu-urheilun tavoitteet otettaisiin liikuntalain uuteen 14 §:n 2 momenttiin. Toinen selvitykseeni sisältyvä lainmuutos koskisi liikuntalain 16 §:ä, josta poistettaisiin vaatimus liikuntalain valtionavustusten suorittamisesta pääasiallisesti Veikkauksen tuotosta. Sen sijaan säädettäisiin valtionavustusten rahoituksesta neutraalisti Veikkauksen tuoton ja muiden valtion talousarvion määrärahojen kesken. Synyn tähän on tietenkin Veikkauksen tuoton todennäköinen merkittävä väheneminen.

Lopuksi on syytä mainita tarkoituksestani selventää pysyvästi valtionavustuksissa opetus- ja kulttuuriministeriön ja Olympiakomitean valtuudet. Tutkittuani huolellisesti perustuslain 124 §:n tulkintaa ja keskusteltuani oikeuskanslerin kanssa ehdotan, että urheiluakatemioiden ja valmennuskeskusten valtionavustukset siirretään Olympiakomitean päätettäväksi sen mukaan kuin opetus- ja kulttuuriministeriön pääluokkaan valtion talousarviossa merkitään. Ministeriölle kuuluva valvonta- ja tarkastusoikeus Olympiakomiteaan nähden säilyisi, ja tarkastusoikeus tulisi koskemaan myös sen myöntämien avustusten saajia.

Sen sijaan liikuntajärjestöjen suurta valtionapupäätöstä liikuntalain 12 §:ssä ei voida siirtää, koska merkittävää julkisen vallan käyttöä voidaan perustuslain 124 §:n mukaan siirtää vain viranomaiselle. Myöskään huippu-urheilijalle maksettavaa verovapaata valmennus- ja harjoittelupurahaa ei voida siirtää verovapauden vuoksi.

Opetus- ja kulttuuriministeriölle ja Olympiakomitealle kuuluu nyt päättää, mihin toimiin ryhdytään selvitykseni johdosta.

LAURI TARASTI

ministeri

oikeustieteen lisensiaatti

lauri.tarasti@kolumbus.fi